

språket och talaren

Katalanska

TEXT & FOTO:
Staffan Eng

Flest talare av
KATALANSKA
finns i nordöstra
Spanien

Grammatik: Katalanskan använder, till skillnad från andra romanska språk, verbet *anar*, 'gå', för att ange dåtid i stället för framtid: *vaig venir* = 'jag kom'. Språket har i flera dialekter en särskild personlig artikel som bara används framför personnamn: *en Pere*, *na Laia*.

miljoner i världen talar katalanska, varav de flesta är tvåspråkiga och bor i nordöstra Spanien. Ungefär hälften av dessa har katalanska som modersmål.

Språkfamilj: Katalanska är ett romanskt språk, som förenar drag hos spanska, franska och italienska. Närmaste släkting är occitanskan i södra Frankrike.

Några katalanska ord och fraser

Hola! Com va això? = 'Hej! Hur är det?'
allioli = 'aioli' (*all i oli* = 'vitlök och olja')
paella = 'stekpanna'
En cap cap cap el que cap en el meu cap
= 'I inget huvud ryms det som ryms i mitt huvud.' Ordet *cap* kan betyda såväl 'ingen' och 'huvud' som 'finnas plats för'.
Ésser cul i merda = 'vara som ler och långhalm' – ordagrant: 'vara som stjärt och skit' (kiss och bajs-humor är ett vanligt inslag i katalanskan).

Dialekter: Katalanskans dialekter kan, efter antalet obetonade vokalljud, delas in i östkatalanska dialekter, som talas i östra Katalonien och på Balearerna, och västkatalanska dialekter, som talas i västra Katalonien och Valencia. Valencianskan gör ofta anspråk på att vara ett eget språk, men skillnaderna mellan dialekterna är små.

Alfabet: Bokstaven *l* betecknar ett långt *l*-ljud, till exempel *col·legi* = 'skola'. Katalanskan gör också flitigt bruk av bokstaven *x*, som kan uttalas som *sje-*, *gz-* eller *ks-*ljud, till exempel *xiuxivejar* = 'viska'.

Antal personer med katalanska som modersmål i Sverige:

1000

Foto: Istockphoto (flagga). Illustration: Gustaf Öhrnell Hjalmar

”Alla kan båda språken”

BILDJOURNALISTEN Marc Femenia, 44 år, kom till Sverige som utbytesstudent från Barcelona på 1990-talet. Han talar svenska, men har två katalanska dialekter som modersmål.

– Med mamma, som kommer från Katalonien, talade jag alltid central-katalanska. Med pappa, som kommer från Mallorca, talade jag baleariska. Det var först i femtonårsåldern som jag blev medveten om det.

Skillnaderna i uttal mellan dialekterna är större än skillnaderna i ordförråd. På Mallorca uttalas ofta det som i Barcelona är ett betonat *ä*-ljud som ett kort *ö* samtidigt som *l* et i de bestämda artiklarna *el* och *la* är utbytta mot ett *s*.

– Många från Katalonien har svårt att förstå Mallorcabor som pratar snabbt.

Marc Femenia växte upp på Mallorca, där katalanskan hade en svagare ställning än spanskan – i Spanien var katalanskan förbjuden fram till 1975, då diktatorn Franco, dog. ”Vi är i Spanien, därför ska vi prata spanska”, fick Marc Femenia höra under sin uppväxt.

I Katalonien gjordes däremot katalanskan tidigt till undervisningsspråk i grundskolan. Systemet har fått kritik för att missgynna spanskutalande, men Marc Femenia säger att det har fungerat bra för att skapa ett tvåspråkigt samhälle.

– Jag blir lite arg när spanska medier målar upp en bild av en stor konflikt mellan spansk- och katalansktalande i Katalonien. Vissa föredrar att tala spanska, andra katalanska, men just det är inte längre något problem, eftersom alla kan båda språken.